

HET GROTE ONTBR^eEK- WOORDEN- BOEK

Rick de Leeuw
Ruud Hendrickx

In het radioprogramma *Nieuwe Feiten* omschrijft Rick de Leeuw elke woensdag een situatie of verschijnsel waar in het Nederlands nog geen woord voor bestaat, en roept de luisteraars op daar verandering in te brengen. Uit de honderden inzendingen kiest hij vervolgens een selectie kanshebbers die hij in de eerstvolgende uitzending voorlegt aan Ruud Hendrickx, die als hoofdredacteur van de *Dikke Van Dale* telkens zijn deskundig onderbouwd en onverbiddelijk oordeel velt.

In dit boek is het niet anders.

Veel leesplezier

INHOUD

Woord vooraf		5
Boeken toe	Leeswee	11
Vindingrijk	Kwijtruimen	14
Omvangrijke veranderingen	Settelvet	17
Liefde op afstand	Lepeltjesverdriet	20
Op en neer	Traplifters	23
Geen vaste baan	Schlemielenfile	26
Die briljante ingeving	Dageraadsel	29
Op slot	Vergewisdwang	32
Met hand en tand	Spiegelnood	35
Vakantieleed	Terplekkernij	38
Gaap	Mokermoe	41
Onderweg naar nergens	Euhm-erlebnis	44
Feestbeesten	Kersthaas	48
Voor paal	Falline	51
Klappertanden	Kachelaar	55
Met een sisser	Redebreker	58
Stangen	Azertitis	61
Valt nog wel mee	Snuffelgoed	65
'Allo 'Allo	Dubbeldag	69
Want stof zijt gij	Fantoomplek	73
Achter glas	Zonneguur	77
Home away from home	Thuisig	81
En opeens overall	Meerschijn	84
Verrassing?	Sluimerslag	87
Bezette gebieden	Spotnapper	91
Voor niets	Zonderonde	94
Gaslighting	Begekken	98
Dagen, weken, maanden, jaren	Waandag	101
Kapotverbeteren 2.0	Fautocorrectie	105
Alles onder controle	Multiprutsen	108
Wie leest die blijft	Boekenstouw	112
Een fijne collega	Dwarswerker	115
Het oog wil ook wat	Staadrang	118
Regeren is vooruitzien	Dageraadcoalitie	122
Hoe heet dat ook alweer?	Tongpuntertje	126
Tongpuntertje		131
Doe-het-zelf		132
Dank		138

**WO RD
VOORAF**

Leesvoorbeeld

Het begon enkele jaren geleden met een eenvoudig probleem. Ik zocht een woord en kon het niet vinden, waar ik ook keek. De vraag was simpel: Als mensen niet kunnen zien, noemen we ze blind. Als ze niet kunnen horen, noemen we ze doof. Maar hoe noemen we iemand die niet kan proeven? Smakeloos? Onsmakelijk? In onze spreektaal bleek daar geen woord voor te bestaan, en dat vond ik vreemd.

Remco Campert schreef ooit dat verzet begint met jezelf een vraag stellen, en daarna die vraag stellen aan een ander. Exact hetzelfde bleek ook te gelden voor het ontbreekwoord. Toen ik de vraag over de afwezigheid van een woord voor de afwezigheid van de smaakzin aan een ander stelde, was dat eigenlijk het begin van een verzameling. Want al snel ontdekten we dat er in de Nederlandse taal veel meer hiaten zaten.

Zoals Sir Arthur Conan Doyle in zijn verhalen over Sherlock Holmes ooit het detectivewerk opnieuw definieerde door zich niet te beperken tot de zaken die hij op de plaats delict aantrof, maar juist op zoek te gaan naar zaken die niet aanwezig waren die daar normaliter wél zouden moeten zijn. Op ongeveer dezelfde manier gingen wij niet langer uit van de taal zoals die de werkelijkheid om ons heen beschreef, maar focusten wij op die werkelijkheid om ons heen en zagen daar tot onze verbazing allerlei zaken en situaties die tot dan toe aan de oplettende aandacht van de taal waren ontsnapt. Het werd een vrolijke zoektocht, waarbij we vanaf het prille begin overweldigend veel steun en bijval kregen van de luisteraars van *Nieuwe Feiten*. Het zijn die luisteraars die we met dit deel twee van *Het Grote Ontbreekwoordenboek* andermaal willen bedanken. Jullie zijn geweldig.

RUUD HENDRICKX

Sommige mensen verzamelen postzegels, miniatuur-autootjes of heiligenbeelden. Ik verzamel woorden en woordenboeken. Mijn hele leven al ben ik gefascineerd door onze woordenschat.

Ik herinner me alsof het gisteren was dat onze leraar in de vijfde klas geregeld een wedstrijd organiseerde: wie het eerst een woord in het woordenboek kon vinden, moest naar voren in de klas spurten en daar voorlezen wat het woord betekende.

Dat allereerste schoolwoordenboekje heb ik letterlijk kapot-gelezen. Na een jaar woorden opzoeken was het binnenwerk losgekomen van de kaft en helemaal uit elkaar gevallen. Lastig als je iets alfabetisch moest opzoeken en alles door elkaar zat.

Mijn fascinatie voor woorden en woordenboeken is nooit meer gestopt. Noem me gerust een nerd - al bestond het woord toen nog niet - maar op de middelbare school, toen ik Latijn begon te leren, heb ik ook een vreemdewoorden-tolk van a tot z gelezen. Nog later, op de universiteit, heb ik - eerlijk waar - de bordeauxrode Van Dale in twee delen ook gelezen. Jawel, van begin tot einde, in alfabetische volgorde. Het kon bijna niet anders of woorden en woordenboeken moesten mijn vak worden. Intussen ben ik al vijftien jaar hoofdredacteur van de *Grote Van Dale*, maar ook al twee jaar 'hoofdredacteur' van dit fijne boekje met woorden die al lang hadden moeten bestaan.

Zoals Rick al zei: dit boekje had er nooit kunnen komen zonder het tomeloze enthousiasme van de luisteraars van *Nieuwe Feiten*. Daarom ook mijn grote dank!

LIEVEN VANDENHAUTE

Ruim twee jaar geleden, op 18 mei 2022, werd in *Nieuwe Feiten* op instigatie van Rick de Leeuw het eerste ontbreekwoord geboren, bedacht door luisteraar Gert De Ceukeleire. Anaroom, voor iemand die, bijvoorbeeld na een besmetting met corona, niet meer kan ruiken. Zoals iemand die niet kan zien blind is, zo is degene die niet kan ruiken anaroom. Het geurequivalent voor blind. Het was het begin van een stilaan iconische queeste. Sindsdien wint het Nederlands elke week een woord bij. Het zijn er inmiddels tachtig.

Niet allemaal blijvertjes, maar toch: wat een explosie van creatieve taalbedenksels.

Nederlands is voor veel Vlamingen iets deftigs. De taal van de schooljuf, de nieuwslezer, de minister. De taal waarin je vooral geen fouten mag maken. Zeker niet de taal waarin je zelf woorden mag fröbelen.

Wat een misvatting. Nederlands is onze taal en we mogen die naar onze hand zetten. We mogen ermee spelen en er plezier aan beleven. Dat signaal geven we elke woensdag in *Nieuwe Feiten* en dat laat de luisteraar zich geen twee keer zeggen.

Elke week detecteren we een ding, een persoon, een gevoel, een fenomeen, een situatie, waarmee we zeer vertrouwd zijn, maar waarvoor we geen woord hebben.

Elke week sta ik versteld van de suggesties van onze luisteraars. Zo veel en zo goed.

Elke week leer ik van eenmansjury Ruud Hendrickx zoveel bij over de techniek van woorden. Wat er zich onder de motorkap van een woord bevindt. Waarom je een egoïstische collega geen 'collegoïst' kunt noemen. Tenminste, dat mag wel, maar dat wringt en Ruud weet waarom. Omdat een collegoïst een nieuw woord zou kunnen zijn voor een collega-egoïst.

Onversneden taalplezier en nog interessant ook.

Ruud koos in dit geval overigens voor 'dwarswerker'. Simpel en helder. Het is maar één van de vele door de Radio 1-luis-

teraars bedachte nieuwe woorden die jullie in dit tweede deel van *Het Grote Ontbreekwoordenboek* kunnen vinden en waarvan we hopen dat er toch een paar het echte woordenboek zullen halen. Dat ligt in jullie handen. Gebruik ze, verspreid ze. Laat de ontbreekwoorden vallen in huis, tuin en keuken. Op feestjes en op het werk. In ingezonden brieven. Maar beleef er vooral veel plezier aan.

ONTBREK- WOORDEN

Leesvoorbeeld

Leesexemplaar

BOEKEN TOE

De roman *Kees de jongen* van Theo Thijssen heb ik door de jaren heen meerdere malen gelezen. Toen ik het boek voor het eerst las, was ik een jaar of twaalf, ongeveer even oud als de hoofdpersoon zelf. De avonturen die hij beleefde, beleefde ik samen met hem. Kees en ik werden dikke maatjes. Rond mijn twintigste kreeg ik bij herlezing meer oog voor de context waarin Kees opgroeide. Schrijnend waren op eens de bittere armoede en het magere perspectief dat zijn toekomst hem bood.

Toen ik vader werd, was ik plots de papa van Kees en zag ik vooral zijn kwetsbaarheid. Ik wilde hem beschermen tegen de harde wereld die hem bedreigde. Als ik het nu herlees, lees ik het als het boek dat me al een leven lang vergezelt. En telkens als ik de laatste pagina's bereik, overvalt me een vreemd soort melancholie. Wanneer ik het dan terug in de kast zet, voelt dat als het afscheid van een goede vriend.

Dat heb ik trouwens niet alleen met *Kees de jongen*, een boek dat ik iedereen van harte kan aanraden. Toen ik de twaalf delen tellende memoires van Giacomo Casanova uit had, heb ik nog wekenlang verweesd door de libertijnse achttiende eeuw gedwaald. Ook de verhalen van John Steinbeck, Raymond Carver of Guy de Maupassant hebben op mij zo'n uitwerking.

Misschien is dat wel wat een mooi boek met ons doet. Het voegt iets toe aan ons eigen bestaan en neemt een deel van ons voor altijd met zich mee. Ze worden onderdeel van ons, wij worden onderdeel van hen. Maar hoe noemen we het gevoel van leegte na het uitlezen van een mooi boek?

Het bracht nogal wat teweeg, voor het eerst meer dan duizend inzendingen. Een kleine greep: bladerdal, achterflapklap, romangemis, doorleeshunker, bladverdriet, slot-snotter, treurboektoe, vervolghonger, fictiefriectie, leesgat, letterkater, boekendroef, romankement. Volgens Benedicte van Haesendonck zijn het allemaal vormen van paginale droogte.

De top 7

Karine Van Rompuy
Boekspleen

Rozemie Debouvere, Indra Versmesse,
Joke Vercaemer, Alan Van den Broeck,
Danny Van Geel & Esther Lybeert
Romanholie

Gwendolyn de Leeuw-Rammeloo (geen familie)
Kaftzeer

Madulon Throuse & Guido Van de Wiel
Epileegte

Sylvain Steyaert, Marra Smets & Karen Keygnaert
Boekschmerz

Jasmien Vandermeeren & Anna Burvenich
Lectalgie

Viviane Dirckx, Joris Van Huffel, Kenny Vandewal,
Sabine Elawaut, Alexander Wolfram, Els Huysentruyt,
Geert Devriese, Chris Braxel en 26 anderen
Leeswee

Wat anders dan 'leeswee' zou het moeten worden? Als zoveel mensen het onafhankelijk van elkaar suggereren, dan heeft het al een groot draagvlak nog voor de buitenwereld er kennis mee heeft gemaakt. Het woord zegt het ook helemaal: de lezer blijft verweesd achter, met heimwee naar de personages en verhalen die hij zal moeten missen. Dat gemis, die pijn, die wee laat zich tot in de diepste vezels van iemands lijf voelen. Zelden heb ik zozeer het gevoel gehad dat een ontbreekwoord in een mum van tijd een prominente plek in het Nederlands

zou kunnen krijgen. Wat een vondst.

Maar dat betekent zeker niet dat er niet nog meer pareltjes in de top 7 zitten. Ik hou van 'boekspleen' en 'boekschmerz'. Uit beide woorden spreekt dat mild treurige gevoel dat je je met jezelf geen raad weet. 'Spleen' en 'weltschmerz' roepen ook het beeld van de getormenteerde schrijver op, die worstelt met zijn verdriet en demonen.

In 'romancholie' herken je waarschijnlijk 'melancholie', maar zo'n vlechtwoord blijft steeds iets gekunstelds hebben. Mooi woord, maar weinig kans dat het ook een courant woord wordt.

'Kaftzeer' is vaag en daardoor op z'n minst dubbelzinnig. Zo zou het volgens Lieven ook kunnen betekenen dat je pijn voelt bij het zien van een lelijke kaft. En gelijk heeft hij.

Ook in 'epileegte' zit dubbelzinnigheid. Het is bedoeld als de ervaren leegte na de epiloog van het boek, maar evengoed denkt iemand spontaan aan 'epiduraal' of 'epileren'. Het eerste deel, 'epi', kan op zoveel verschillende dingen slaan.

Ik snap ook de samentrekking in 'lectalgie': lectuur en nostalgie. Maar we mogen niet vergeten dat 'nostalgie' een uitzondering is in het lijstje van algieën. Doorgaans wijst de uitgang '-algie' op een ziekte. Denk maar aan 'neuralgie', zenuwpijn. Met lectalgie ga je naar een dokter, vind ik.

Nee, zoals ik in het begin al zei: niets gaat boven 'leeswee', voor dat gevoel van leegte na het lezen van een steengoed boek.

VINDINGRIJK

In de stortvloed van het, meestal gerechtvaardigde, gewee-
klaag over de funeste invloed van de digitalisering op ons
dagelijks leven, gaan we misschien te snel voorbij aan som-
mige zegeningen die ze ons gebracht heeft. Ik herinner me
bijvoorbeeld nog levendig de ettelijke keren dat ik in paniek
het halve huis overhoophaalde op zoek naar de tickets voor
het concert van Paul Weller in Paradiso, voor die treinreis
naar Parijs of voor de bekerwedstrijd van Ajax tegen Haar-
lem.

Tegenwoordig zitten dat soort tickets veilig in mijn tele-
foon, vroeger bewaarde ik ze op speciale plekken in huis.
Probleem was dat ik vrij veel van die speciale plekken had.
Op het prikbord bij de voordeur, op de schouw, in de boe-
kenkast, op de keukentafel, in de binnenzak van een van
mijn jasjes, in de achterzak van de broek die ik droeg toen ik
ze kocht. Keer op keer bleek ik nieuwe speciale plekken te
kunnen creëren, de ene nog specialer dan de andere.

Tickets zijn niet langer een probleem, maar handleidingen,
verzekeringspolissen, reservesleutels, garantiebewijzen, ze
liggen nog altijd nooit waar ik denk dat ik ze heb weggebor-
gen. Kortom, we gaan op zoek naar een woord voor 'iets zo
goed opruimen dat je het nooit meer terugvindt'.

De lawine aan reacties vertelt ons dat er in dit land onrustwek-
kend veel zoekraakt, omdat we blijkbaar collectief fopruimen,
floprouimen, verstopruimen, stropruimen, spookruimen,
overruimen, vérwegruimen, eeuwegruimen, verdwijn-
ruimen, zoekruimen of, zoals Jan Van der Sypt het bondig
samenvat: 'opgeruimd staat nergens'. De sarcasmetrofee
gaat deze week overigens naar Roberto Verde. 'Iets zo goed
opruimen dat je het nooit meer terugvindt' is volgens hem
'het parket van Brussel'.